

Sreča

Ciril Kosmač

Kolikor se spominjam, se v naši vasi niso nikdar prida ukvarjali s srečo. Če so hrepeneli po njej, so hrepeneli natihem, naglas o tem niso govorili. Še besedo sreča so ponavadi rabili samo v nesreči. Kadar je komu pogorel hlev, so skoraj vselej rekli: „Prav za prav je imel srečo; lahko bi mu bila zgorela tudi hiša, saj je bilo vetročno.“ Če je kdo tako nesrečno padel, da si je zlomil nogo, so ga tolažili in modro dodajali: „Saj si imel še srečo; lahko bi bil padel na glavo in si zlomil tilnik; priletel bi bil na sence in na mestu izdihnil.“

Te vrste sreča je kaj pogosto zahajala v našo vas in z odprto roko delila svoje darove. Mene je prvič doletela, ko sem bil star kakih sedem let. Na naši kašči je bilo šest kolovratov še iz tistih sivih dni, ko je živela in predla mati mojega očeta. Vsako nedeljo smo se otroci iz sosesčine zbrali, šli na kaščo, se razrasli v Garibaldije, Lavdone, Radeckije in druge generale, ki smo jih poznali iz pripovedovanja starega očeta in iz prelepe knjige „Naš cesar“, ki jo je napisal c. kr. učitelj Jožef Apih, ter uprizarjali velike bitke. Mahali smo s sabljami, ki jih je bilo tiste čase kakor fižolovih rakelj na vratovih njiv, in vrteli kolovrate, ki so bili naši topovi. V eni teh bitk sta se v višku sovražnosti dva topa preveč približala, zadela sta drug ob drugega, stari, črviči kolesi sta se raztreščili — in kos oboda mi je z vso silo priletel v čelo, da mi je desno oko na mah zakrila velika podplutba. Zakričal sem in planil po stopnicah. Pritekla je mama in ko je videla razdejanje na mojem obrazu, je presenetljivo kriknila. Pograbila me je in me odvedla k žlebu, kjer mi je skrbno izprala obraz. Potem je z velikim strahom počasi dvignila oteklino, ki mi je visela čez oko. Ko je videla, da je oko zdravo, je sklenila roke, pogledala proti nebu in veselo kliknila:

„Bog in sv. Lucija, kakšna sreča, lahko bi bil na mestu oslepel!“

Prišle so sosede, opletale z rokami in z jezikom ter dokazovale, da me je res doletela velika sreča. Vse popoldne sem ležal za hlevom pod pušpanovim grmom, tiščal na oteklino renčelico in razmišljal o sreči, ki me je še čakala; zvečer sem bil tepen, „da ne bom več po nemarnem skušal božje

previdnosti“. Drugi dan je mama pekla kruh in ko je belila peč, so v njej zgoreli vsi naši topovi.

Kake druge vrste sreča pa je le poredkoma padla k nam. Zdi se mi, da je niti poznali niso — in je še vprašanje, če so sploh vedeli zanjo. O srčnih zadevah niso mlatili prazne slame; napili so se žganja, preklinjali in se zjokali ali pa so se znesli nad svojim sovražnikom. Če pa je kdo le preveč klaverno usmajal po cestah in po polju ter žalostno stokal nad bolečinami srca in nad drugimi težavami, so se mu nasmehnili, zamahnili z roko in dejali:

„Potrpi in nikar si tako ne ženi k srcu. Prej ali slej bo že tudi tebe doletela sreča, kakor pravi Strežek.“

Strežek je bil majhen in droban možicelj, ki ga niso jemali prav resno. Nekateri so celo trdili, da se mu kolesca ne vrte v pravo smer in so mu v šali večkrat nasvetovali urarja. Matija pa se je na vse take opazke samo široko smejal in trdil, da bo prej ali slej tudi njega doletela sreča.

Strežkova bajta je stala sredi vasi in je bila najснаžnejša hiša na fari; znotraj in zunaj lepo pobeljena, okna umita, podi poribani, police polne najrazličnejših rož. Za vse to pa je skrbela Strežkova mati, ki je spadala k tistim naravnost čudežnim ženam, ki si znajo iz ničā ustvariti udobno življenje ali bogastvo na drobno, kakor bi se temu lahko reklo: ni imela ne vrta ne njiv in ne polj, pa je kljub temu vsako leto spitala prašičā, ki bi bil v čast vsakemu kmetu, ter redila še dvanajst kur, šest zajcev in dve raci, ki sta bili na vasi edini zastopnici svojega plemena. In kakor je skrbela za dom, tako je skrbela tudi za svojega Matijo, da je bil sit, oblečen in čist. Spravila ga je k cestarju za pomočnika, da bi se delavci na kmetijah ne norčevali iz njega, peljala ga je v semenj, šla z njim romat na Sv. Goro in ga vodila k maši kakor otroka — in Martin je ostal otrok do njene smrti. Takrat mu je bilo že štirideset let. Klaverno je trapal po vasi in ljudje so mu na vsak način hoteli utepsti v drobno glavo misel na družico, ki bi mu nadomestovala mater. Strežek pa se je samo nasmehnil. Končno sta ga o tem vprašala tudi oba kramarja od beneške meje, suhi in debeli Matelič. Tadvā moža, ki sta že nekaj let sém prenočevala pri Strežkovih, kadar ju je pot zanesla po Idrijski dolini, je imel Matija silno v čislih; moža sta mu vzbujala spoštovanje s svojima viržinkama in s svojo „hojo za trebuchom“, kakor sta imenovala svojo krošnjarsko obrt; zato se mu je zdel tudi nasvet, ki sta mu ga dala, vsega upoštevanja vreden. Ko sta mu obljubila, da mu poiščeta dekle, se je nasmehnil in prikimal.

In tako se je Strežek še o tistem pustu oženil s čokato, kakih deset let mlajšo žensko, ki sta jo bila kramarja pripeljala od svoje beneške meje. Na to svojo ženitev je bil zelo ponosen; hodil je po vasi kakor petelin po gnoju in vsakemu posebej razkrival čare in dobrote svoje Katarine.

„Saj sem vam vedno pravil,“ je govoril, „da bo prej ali slej tudi mene doletela sreča.“

Na jesen je Katarina porodila dekletce. Ljudje so takoj zašumeli, da je stvar prišla prezgodaj, da otrok ni Strežkov, pač pa kramarjev od beneške meje, ki sta v tistem letu z naravnost občudovanja vredno trmo krošnjarila po Idrijski dolini. Ta sum sta kramarja še sama potrdila: suhi Matelič je šel otroku za botra in odrezal Katarini več kosov pisanega blaga: debeli Matelič, ki je prišel štirinajst dni kasneje, pa je odmeril Strežku zametaste hlače, ker je bil otrok že krščen in ni mogel več za botra. Ta kramarska darežljivost je spravila vaške žene v težke dvome: prve so trdile, da je otrok suhega, druge pa debelega Mateliča. Omelčarica pa je združila obe mnenji.

„Ne rečem dvakrat, da ni obeh,“ je rekla in se glasno useknila v pisan predpasnik. „Tadva kramarska fakina sta naprtila Strežku to srečo samo zaradi tega, da bi imela v naši dolini nekakšno zakonsko podružnico.“

Strežka so te govorice nekoliko vznemirile in je neke nedelje, ko je prišel od maše s polnimi ušesi čenč, tudi nastopil. Toda Katarina ga je tako milo pogledala, da so mu solze zalile oči. Od takrat naprej je stal po ure in ure ob zibki in strmel v Tinko, ki je grizla svoje pesti in ga motrila s svojimi drobnimi, za spoznanje škiljastimi, črnimi očmi. Kadar je šel po vasi, je bil njegov korak mladosten in vedre njegove oči.

„O, ti moj bog, ti,“ je govoril sam s sabo in kimal z glavo. „Komaj tri mesece ji je, pa se ti že smeje. Ah, tega otroka bo doletela še velika sreča.“

In se je radostno smehljaj sredi prazne opoldanske ceste.

Tinka pa je rasla, se viškala v naročjih ter se malo jokala in veliko smejala z zvonkim, glasnim smehom. Kmalu se je skobacala iz zibke, capljala po hiši, stopila na cesto in kolovratila po vasi v pisanih krilcih, v takih, ki so imele komaj štiri velike rdeče rože, dve spredaj in dve zadaj; jedla je čokolado in topila v ustih cedele, ki sta jih v velikih prgiščih prinašala kramarja od beneške meje — in ko ji je bilo šest let, je začela hoditi v šolo. Bila je majhna, drobna deklica, s črnimi, v dve tenki kiti spletenimi laski, in s še bolj črnimi, samo za spoznanje škiljastimi očmi. Sedela je v prvi klopi in se venomer vrtela kakor klopotec na vetru. Naloge je pisala slabo, računstva ni znala, pesmi pa se je rada učila na pamet. Kadar jo je učitelj poklical, je hitro planila pokoncu, uprla svoj pogled naravnost v njegov obraz in vse je kazalo, da pazljivo čaka na vprašanje — v lica pa so se ji dolble jamice, ki so naznanjale bližajoči se smeh. Ko je vprašanje padlo in je učitelj rekel svoj vzpodbudni „No?“, je le s težavo krotila svoje rdeče ustnice, ki so se hotele razširiti v prisrčen nasmeh. Ta smeh pa blagemu šolniku, ki je bil sicer z malim zadovoljen, ni zadostoval. Vščipnil je smejočo se Tinko v lice in dejal:

„Kaj se pa režiš, kakor bi te doletela ne vem kakšna sreča?“

„Hahaha — — —“ smo se zakrohotali po razredu, „saj je vendar Strežkova.“

Strežkova „sreča“ učitelju ni bila neznana in zato se je prizanesljivo nasmehnil. Nasmehnila se je tudi Tinka in sedla.

Jaz pa sem bil v šoli cendrav otrok — pravo Tinkino nasprotje. Prva tri leta sem jokal skoraj vsak dan. Kakor hitro sem zaslišal svoje ime, sem že imel polne oči solza. Učitelj, ki je bil že star mož in se je pečal tudi z domačim zdravilstvom, je trdil mojemu očetu da je moj jok bolezen in me je zaradi tega bolj poredkoma klical.

Ko je ob koncu tretjega šolskega leta prišel tolminski dekan, da bi nas preizkušal, koliko smo podkovani v krščanskem nauku, je poklical tudi mene in me vprašal po apostolski veri. Vstal sem in sam ne vem, kako je bilo, da sem pogledal v prvo klopi in se srečal s Tinkinimi očmi. Tinka se mi je nakremžila, si z rožastim predpasnikom nagajivo brisala oči in naglas zamijavkala. Župnik ji je požugal in strmečemu dekanu nekaj pošepnil na uho. Dekan se je nasmehnil in prikimal. Odmolil sem apostolsko vero s potoki solza. Ob odmoru pa sem že na stopnicah planil k Tinki, jo s sveto jezo zgrabil za kite in jo neusmiljeno cukal. Takrat sem se prvič pretepal in zadnjič jokal v šoli.

Drugi dan je bila nedelja. Klečal sem pred oltarjem, pogled pa mi je venomer uhajal k obhajilni mizi, kjer so klečale deklice. Med njimi je bila tudi Tinka v lepi beli obleki, s širokokrajnim slamnikom na glavi in s tremi steklenimi češnjami za trakom. Skozi barvasta stekla v oknu se je lomil sončni pramen in v njem so se lesketali njeni črni lasje in tiste tri steklene češnje. Večkrat sva se srečala s pogledom, nji so se dolble jamice v lice, meni pa je silila rdečica v glavo. Ko sem po končani maši stopil izpred oltarja, me je v zakristiji župnik lopnil z evangelijem po glavi, pred cerkvijo pa me je čakala teta, me zlasala in zavpila:

„Kam si pa zijal vso mašo?“

Ob tistem vprašanju sem prvič v življenju zardel pred nečem, česar nisem razumel: niso me boleli udarci in očitki, pred cerkveno lopo je stala Tinka, gledala me je in se smehljala; pred tistim smehom bi se bil najrajši pogreznil. Poleg tete je stala trgovka Pavla, ki je bila hudomušna ženska; rada je imela otroke in zato jim je delila cedele in se šalila z njimi:

„Prav gotovo je zaljubljen,“ je rekla in se smejala. „Vse se mi zdi, da je zijal v Strežkovo. To bo njegova čča.“

Zardeval sem — in od tistega dne dalje me je misel na Tinko spremljala povsod. Trgovka pa tudi ni molčala. Povedala je vso stvar mojemu stricu, ki je bil mož njene vrste. In tako so me čez nekaj dni že vsi dražili, da imam ččo, celo mama, kadar je bila dobre volje.

Drugo leto sem hodil zjutraj v šolo. Šolska mladež se je bila takrat pri nas strogo razdelila med dopoldančarje, ki so bili bogovi, in med popoldančarje, ki so bili nič; dopoldančarji pa smo se v tistih prvih povojnih letih še strožje razdelili na „dedce“ in „babe“. Ta razdelitev duhov je bila tako strastna in nepomirljiva, da se ni nikdar pripetilo, da bi se pob in čča, ki sta hodila dopoldne v šolo, mirno pogovorila med sabo. Razdelili smo si bili klopi na vrtu, sprehode — in kadar smo se lovili, smo se lovili ločeno. Včasih smo si skočili tudi v lase — in takrat je vselej tako nanese, da sem se jaz ruval s Tinko; grabil sem jo za lase, za roke in okrog pasu in vse se mi zdi, da je v tem boju Tinka rada sodelovala...

Tako so pretekla štiri leta tihe ljubezni, ki se je izražala v grdih besedah in zelenem sovraštvu. Dovršil sem šolo, bil sem star štirinajst let; oče se je spomnil, da „imam glavo“ in me poslal v Gorico.

Stopil sem v srednjo šolo — in tam so mi med mnogimi nekoristnimi stvarmi utepali v glavo tudi mitologijo. Priznati pa moram, da me je ta učenost kljub vsemu zanimala: takrat sem doraščal in v „Zgodbah sv. Pisma“ so me najbolj zanimali odstavki, ki so govorili o prepovedanem sadu, o pijanem Noetu in njegovih hčerah ter o čisti Suzani, ki sta jo pri kopanju zalezovala dva nečedna starca. Že iz tega je razvidno — da ne govorim o soparnih nočeh po skupnih spalnicah v zavodu —, da sem rad bral o burnem življenju in gledal slike in kipe raznih golih boginj in polboginj. Tako sem se seznanil tudi z mitološko Srečo.

„Sreča,“ je govoril profesor, „je bila po mnenju nekaterih učenjakov hči Zeusa in sestra Usode, po mnenju drugih pa hči Oceana in sestra treh Park. Upodabljali so jo kot deklico z zavezanimi očmi, ki stoji na venomer vrtečem se kolesu in muhasto deli dobro in zlo.“

Ta razlaga pa se je zdela mlademu profesorju, ki je bil od sile važen in učen, kakor vsi profesorji, ki so v štirih letih točno kakor ura odbrenkali svoje filozofske študije in tako do dna spoznali pozemsko in duhovno življenje, nezadostna in prekratka; čutil se je dolžnega in sposobnega, da se je odpravil na kratek izprehod po filozofskih poljanah; dokazoval je, da je treba strogo ločiti med srečnim naključjem in srečo kot tako; da je vesoljna sreča nemogoča stvar, ker je sreča prvega človeka drugemu v nesrečo; da deli sreča tudi zlo in je zato včasih nesreča sreča; sreča kot taka je notranja harmonija, izpolnitev vseh želja; želja je hrepenenje, in če bi se nam izpolnile vse želje, bi bili brez hrepenenja; hrepenenje je sreča; človek brez hrepenenja je nesrečen — — — Tu nekje pa se je profesor izgubil na temnih križpotjih svojega duhovnega življenja, ki ga je poznal do dna. Mahal je z rokami, skakal okrog katedra in jecljal — in ker smo strumno strmeli vanj, je zvišal svoj glas in povedal, da je za slovenske barbare sreča to, da jih je kulturna država s tolikimi žrtvami

rešila izpod barbarskega avstrijskega jarma. Pozabil pa je povedati ali je to samo srečno naključje ali sreča kot taka.

Takrat sem se spet spomnil Strežka, njegove sreče in Tinke. Čez dan sem zamišljeno hodil po pustem dvorišču, ponoči pa sem vznak ležal na postelji, poslušal sopenje svojega soseda in delal trdne sklepe, kako bom o počitnicah hodil s Tinko.

Tinka pa je bila med tem že zrasla. Postala je že cela čeca: vitka postava, poln životek.

„Brhka je, brhka,“ so govorili vaščani.

„Oh, saj pravim,“ je prikimal Strežek, ko je videl, da so se fantje s svetlimi očmi ozirali za njo, „tega otroka bo doletela sreča.“

Na spomlad so orožniki nagnali staro postrežnico — in v kasarno je prišla Tinka. Babe so zašumele, Strežek pa je kimal in govoril:

„No, ali nisem rekel? Kakšna sreča! Trideset lir ima na mesec in ni ji treba hoditi na dnino, kjer bi si pomazala roke. Tinka ni za trdo delo.“

O počitnicah nisem veliko hodil po vasi. Ostajal sem na domu, ki je bil na samem, dvajset minut iz vasi. Za ljudi se nisem zanimal in govorili so, da sem ošaben, ker sem nosil pumparce in hodil razoglav. Delal sem na polju, posedal pri mami, ki je bolehalo, ob nedeljah pa sem se pretikal skozi vrbje vzdolž reke, se sončil in lovil ribe.

Tako sem se srečal tudi s Tinko. Bilo je popoldne in sonce je navpično sekalo vame; čepel sem na koncu razbeljenega proda in dražil menka, ki sem ga bil ujel in zagrabil v malo kotanjo, ko so mi mehke roke zakrile oči. Zlecnil sem se in hotel planiti pokoncu, toda roke so me trdno držale — in v brnečo vročino se je najprej razsul zvonek smeh, za njim pa se je oglasil trebušen bas:

„Kdo je?“

Vse skupaj se mi je zdelo za malo in sem se skušal izviti; bojevati pa sem se moral skoraj z vsemi silami, kajti roke so me držale krepko in čutil sem, da se privija k meni toplo telo majhnega dekleta. Borba je trajala precej dolgo, sopihala sva obadva in poskakovala po razbeljenih, okroglih prodnih kamnih. Ko sem se končno s sveto jezo osvobodil, je stala pred menoj Tinka v kratkem rožnatem krilecu in belem svilenem životku; v globokem izrezu je tičal širok, razpihnjen rdeč nagelj. Dihala je globoko, nosnice so ji drgetale, lica so bila rdeča; pogledala me je naravnost v oči s svojim dvojnimi pogledom in rekla:

„Ali si hud? — Kako je mami, sem te mislila vprašati — in ker si tako lepo čepel, se nisem mogla premagati, da te ne bi prestrašila.“

In v lica so se ji že dolble jamice, ki so oznanjale bližajoči se smeh.

„Slabo ji je,“ sem brezbrizno dejal. „Prestrašil se pa nisem.“

Priprava na smeh je izginila.

„Slabo,“ je rekla. „Že štiri leta boleha. — Zdaj se pa že dolgo nisva videla.“

„Upam. Saj me ni bilo doma. Kaj pa ti?“

Pogledal sem jo. Najbrže je čutila moj pogled, zravnala se je in pogledala v globoki izrez svojega životka.

„Bluza mi je preozka,“ je rekla. — „Ti si pa tudi zelo zrasel. — — — Vse mi je preozko, vse me razganja — — — Ko pride Matelič, si vzamem novo krilo. — — — Ponoči ne morem spati, vznak ležim in kadar je luna, bi rada šla ven in hodila po rosni travi. Ali se tam, v Gorici, tudi tako rujete v šoli, kakor smo se mi? Jaz bi se še ruvala, če bi hodila v šolo.“

Potegnila je nagelj iz izreza pri polnem životku in ga vrtela v rokah, ki so bile potne; sonce je sijalo nanje in na njih so se iskrile drobne iskre, kakor se v opoldanskem soncu iskri v mivki.

„Tam je srednja šola,“ sem povedal.

Molk.

„Saj sem mislila, Ali si to v Gorici kupil?“ je pokazala z nageljnom na moje kopalne hlače.

„Ne, mama mi je sešila.“

„Šiva še lahko. Saj vidim, to je platno s starega dežnika. Zdaj se tudi mi ne kopamo več nagi.“

Spet molk.

„Zdaj pa grem,“ je rekla, se ritenski umaknila za korak in začela cefrati nagelj.

„Jaz moram tudi pogledat k mami, ker je sama doma,“ sem dejal in se okrenil.

Ko sem se po nekaj korakih ozrl, sem jo videl, kako je počasi skakljala s kamna na kamen, se pozibavala na njih in z rokami lovila ravnotežje; trgala je nagelj in rdeči, drobni lističi so kapljali na belo, razbeljeno prodno kamenje, kakor kaplje krvi, ki jih seje na begu preplašena, ranjena žival.

To je bilo moje zadnje srečanje s Tinko.

Nekaj dni preden sem se na jesen odpravil v Gorico, so z velikim hropom zagnali, da je Tinka noseča. Govorili so naravnost čudovite stvari in tisti, ki so Tinkino blagoslovljeno stanje prtili orožnikom, so se lahko šteli k dobrim in pametnim. Župnik je o tej stvari javno govoril s prižnice in je med pridigo dvakrat segel po Evangeliju in z veličastnim basom prebral tisto o pohujšanju teh malih, o mlinskem kamnu za vratom in o potopljenju na dnu morja. Ta pridiga je še bolj podžgala obrekovalno gorečnost vaških žena, ki so takoj preštele vse nove obleke, predpasnike in životke, ki jih je v tistem letu nosila Tinka, in na svoje veliko začudenje so tudi ugotovile, da sta v tem letu kramarja od beneške meje podvojila, če ne potrojila svoje prenočnine pri Strežku. Križale so roke pod predpasniki, se

majale s celim gornjim životom in se, kajpak, tudi tokrat niso mogle zediniti v svojih mnenjih. Omelčarica je imela prvo besedo, govorila je nezaslišane stvari o nečednih starih, potegnila je iz Sv. Pisma zgodbo o Suzani in o tistih dveh nemarnih starinah, ki sta jo zasledovala pri kopanju; in ker se ji je ta zgodba zdela prestara in ni osebno nihče poznal ne Suzane ne starcev, se je zatekla v zatolminske grape in povedala resnično zgodbo o sedemdesetletni pregrehi, ki živi tri ure od vsega sveta in ima otroka s svojo lastno hčerjo; videla ga je na lastne oči.

V pozni pomladi je Tinka rodila. Ko je prišla babica v hišo, je Strežek stekel v hram, stulil se je med lese in si z rokami zakril ušesa; vendar pa se mu je zdelo, da sliši pretresujoče porodničine krike. Tinka je rodila dekletce. Dekletce je bilo bebasto; po svoji materi je podedovalo samo drobne, za spoznanje škiljaste oči in črne lase. Strežkovka je obupno vila roke, Strežek pa je šel po vasi in ko so ga vprašali po Tinki, je zmajal z glavo in rekel:

„O, saj je imela še srečo. Tako majhna pa roditi otroka, lahko bi bila umrla. Pravi čudež.“

O Tinkinem otroku so na vasi veliko govorili.

„No, zdaj jo je pa doletela sreča, živa, krščena in še neumna,“ je rekel Cestarjev hlapec, ki je bil znan po svojem strupenem jeziku in je baje tudi sam nekaj škilil za Tinko.

In od takrat ni Tinkinemu otroku nihče drugače rekel, kakor Sreča; kakšno ime je deklica dobila pri krstu, ni nihče vedel.

Tiste počitnice sem preživel pri svojem prijatelju v Brdih; domov sem prišel samo trikrat in ostal po nekaj dni pri mami — Tinke sploh videl nisem. Povedali pa so mi, da je ni iz hiše in da se natihem odpravlja v svet. Kaj pa ji kaže drugega!

In res je v jeseni izginila brez najmanjšega šuma; celo najbolj jezične žene so na svoje veliko začudenje izvedele za njen beg šele čez teden dni.

„Ah, morebiti jo bo pa le doletela sreča,“ je govoril Strežek, „saj je že toliko prestala.“

Strežkovka pa se ni mogla potolažiti; nakopala si je naduho, pokašljevala je vso zimo, vsa zelišča Pajntarjeve Jere in vsa zdravila in prigovarjanje obeh kramarjev od beneške meje je bilo zaman — na pomlad jo je pobralo. Strežek je pretočil nekaj solza, kot se to spodobi, sam prebelil izbo in skrbel za Srečo. Zaslužka zdaj ni bilo nobenega, včasih je šel h kmetom kaj pomagat in je prenašal Srečo s sabo v velikem pletu, jo polagal ob vratovih njiv in ob košnji pod senčnimi grmi — in vaščani so pokazali v dejanju veliko več srca in usmiljenja kakor v besedah; vse o pravem času: kadar je človek vreden klofute, mu ne dajaj kruha. Za božič pa je tudi Tinka že poslala nekaj denarja. Strežek je šel od hiše do hiše in bi

ga rad vsakomur posebej pokazal. O, zdaj je bilo Tinki dobro, tako je pisala. Končno jo je vendar doletela sreča. Na pomlad ga pride obiskat.

Strežek pa je zaman čakal: Tinke ni bilo ne na pomlad ne na jesen, denar pa je pošiljala vsak mesec.

Sreča pa je rasla in postajala iz dneva v dan nasilnejša. Strežek jo je komaj krotil. Zdaj je že shodila in če je le mogla, je stekla na cesto, strgala raz sebe vso obleko, dirjala po vasi, se zaganjala v ljudi in se smejala z večnim, votlim smehom: jamice so se ji dolble v lica, kakor Tinki. Strežek jo je le težka uganjal. Kadar je kam šel, jo je zgrabil in s širokimi trakovi privezal na posteljo, dokler je bila še majhna in ni raztrgala vezi; ko pa je zrastle, je sam stesal kurnik in jo s solznimi očmi zapiral vanj. Duševni in telesni napor se je poznal tudi Matiji: lezel je sam vase, postal je čudaški in nagluščen. Če je kdo kaj zatulil vanj, je zmerom rekel:

„Dà, zdaj pa zdaj, sreča jo je doletela. Na pomlad pride.“

Zdaj sem bil sicer dve leti doma, toda zahajal sem v sosednjo vas. Medtem mi je umrla mama — in ko sem stopil v devetnajsto leto, sem se odpravil po ječah, kjer sem leto dni polagal izpit za življenje tretjega razreda. Ko sem se vrnil in sem se šel o mraku javit orožnikom, sem prvič videl Srečo na lastne oči. Sedela je sredi ceste vsa popackana, v starih cunjah, ki se jim ni dalo več ugotoviti prvotne oblike, grulila kakor grulijo golobi po jetniških strehah, in usipala v usta prah. Ko me je zagledala, je hitro planila pokoncu, široko razširila usta, pokazala močne, bele zobe, se zakrohotala in se zakadila vame. Strahoma sem se umaknil. Iz Strežkove hiše, ki ni bila več najснаžnejša na fari, je stopil majhen, zgrbljen starček, me pisano pogledal s svojimi očmi, ki so bile krvavo obrobljene in brez vek, pograbil otroka in izginil, kakor izgine žival s svojim mladičem.

Povprašal sem po Tinki in povedali so mi, da ne vedo, kje je. Nekateri so trdili, da je v Trstu, drugi v Milanu, tretji v Padovi, gotovega ni nihče nič vedel. Tudi denar je zdaj bolj poredkoma pošiljala. Našel pa se je iz sosednje fare fant, ki je v Milanu služil vojake, in ta fant je vedel povedati, da je Tinka v Milanu in da služi pri „regimentu“. On sam je bil pri njej, saj ni v dragi hiši.

Strežek pa je še zmerom upal, da se bo vrnila. Kadar mu je poslala denar, mu je zmerom obljubila tudi obisk — in tako je vselej, kadar mu je kdo kaj zabučal v uho, ponavljal eno in isto:

„Dà, na pomlad, dà, dà, pride, dà.“

Doma sem ostal samo štiri mesece, potem sem jo ubral čez mejo — in sem na Tinko popolnoma pozabil.

Pred dobrim tednom pa sem prejel od očeta dolgo pismo. V začetku se izgovarja zaradi svojega dolgega molka, potem pa stoka o svojem težkem

življenju, o dolgovich, ki ga tarejo, o davkih, ki jih ne zmore, še obresti komaj plačuje; letina je slaba: krompir gnije, in sadili so ga samo v peščenico, pšenica je snetljiva, koruzo je poplavila povodenj. Da pišem, mi piše potem, in da je to lepo in prav; on je tudi delal za narod, petje je učil in društvo je ustanovil; da me je silno vesel, pravi; od mene ne zahteva nič, ker ve, da je pisateljski kruh tenek; na Mengore bi človek videl skozenj; vendar pa bi rad, da bi mu kdaj kaj poslal, če bi mogel — zdaj je posebno v stiski, ker mu grozijo z dražbo.

Na koncu pisma pa je bila kakor vsakokrat, tudi to pot vaška kronika:

Petru na Skali je vse pogorelo, pa še zavarovan ni bil, ne vem, kam pojdejo. Zažgal je najmlajši, Venček. Krivec je umrl kar nanagloma, bil je še trden, kljub svojim sedmim križem. V nedeljo je ves popoldan usmajal po Skopici in stikal za nekim merjascem, ki se je baje priklatil nekje iz Trnovskega gozda. Ponoči pa je planil s peči, se tolkel po prsih in tožil, da ga stiska; zgrudil se je pri mizarski klopi in izdihnil. Testamenta ni naredil. Oba Čargova sta še zmerom zaprta, France je hudo bolan, jetičen je.

Zdaj ti pa napišem še najbolj pretresljivo vest, ki nas je vse ganila. Ti se boš najbrže še spomnil Strežkove Tinke, saj je hodila s tabo v šolo in stric ti je celo nekaj nagajal, da je tvoja čča. Pa tudi Sreče se še spominjaš. Zdaj ni nobene več. Sreča se je bila preveč razrasla, postala je naravnost nasilna, zaganjala se je v ljudi in če je le mogla, jih je praskala. Prevelika sreča je včasih tudi v nesrečo, so rekli stari ljudje. To vidimo danes pri Cestarjevih. Denarja imajo toliko kot jaz kamenja na gmajni, pa le niso srečni; doktorju se je že trikrat ponesrečila ženitev, punce so vse doma in imajo že blizu štirideset let. Da, Sreči je bilo zdaj že devet let. Tulila je, lajala je kakor pes in bilo jo je strašno slišati, posebno ponoči, kar streslo nas je. Imeli so jo zaprto. Strežek pa je silno slab in je ni mogel več ugnati. Mož je šibek in star in tudi popolnoma gluh je, pravijo, da od Srečinega lajanja. Tinke pa še zmeraj pričakuje. Kadar mu kdo kaj zatuli na uho, se nasmehne in prikima: Seveda, zdaj pa pride, na pomlad, saj je že čas, Sreče ne morem več sam ugnati. No, in pred dobrim mesecem je res prišla. Babe so veliko klepetale o njej. Vse bi jo rade videle in so kar v procesijah prihajale k Strežkovim. In niso prihajale praznih rok; vsaka je prinesla kaj pod predpasnikom, pa ne zaradi daru, pač pa, da je imela izgovor. Tudi to so zagnali, da ima Tinka že drugo srečo pod srcem, Omelčarica pa je lopotala celo o neki nečedni in menda tudi neozdravljivi bolezni, ki se je sčasoma nalezejo ženske, ki tako živijo, kakor je baje živela Tinka. Pričakovali so torej drugega otroka, kakor sem napisal. Ob zadnji veliki povodnji pa sta neke noči obe izginili. Strežek je bil silno obupan, usmajal je po cesti, ustavljal vse ljudi, domače in še raje tuje

in tulil vanje, če so kje srečali mlado žensko s takim in takim otrokom. Vsi so ga začudeno gledali. Revež se je vsem smilil, s silo so ga morali spraviti spat in jed so tudi komaj spravili vanj. Vse je kazalo, da bo ob pamet. Tinko in Srečo pa so našli čez pet dni nekje v Podselih. Daleč ju je vleklo. Tinkino truplo je bilo baje precej razjedeno. Nekaj je bilo od rib, drugo pa so bili Srečini zobje. Saj pravim, otrok je bil zelo močan in ko sta se potapljali, se je moral pač krčevito držati svoje matere in jo grizti. Strežek je romal v Podseli. Kakor so povedali sta se slučajno znašla tam tudi kramarja od beneške meje, ki sta kupila krsto in plačala pogreb. Duhovnika ni bilo. Strežek se je vrnil oslabel. Pomiril se je pa. Zdaj leži in si bo še opomogel. Drugače pa je še zmerom tak, kakršen je bil. Ko so ga tolažili, je pokimal z glavo in udano rekel: No ja, saj to je bila navsezadnje njena edina sreča, da je umrla.

Včeraj sem napisal očetu dolg odgovor. Pisal sem mu o svojih težavah in ga potolažil. Naj potrpi, sem mu rekel, in naj si nikar tako ne žene k srcu svojega težkega stanja; prej ali slej bo nas vse doletela sreča.

Pozdravljamo pomlad

Bogomil Fatur

Prijatelji popotni, ustavimo korak,
dvignimo čela kvišku, pozdravimo pomlad!
To noč se je rodila in kdor je živ in mlad,
bo stopil v slavno jutro kot čez kristalni prag.

Pustimo čakajoči, naj preko naših glav
nebeški prapor solnce kot slap z višav zvihra,
naj veter donkihotsko v rogove zaigra
in črni zbori bórov naj se zvrste v pozdrav.

Potem stopimo vase, skoz mračna vrata ran,
prižgimo v prsih plamen, zanetimo požar,
ko sinejo vsa srca, jih zmagoslavno v dar
ponesemo pomladi na belo čisto dlan.

Pozdravljamo pomlad! Pozdravljamo jo tisočkrat!
Nam draga je izvoljena, zavoljo večnih nad!
Nad njene prsi nagnjenim bo potešen naš glad.
Pozdravljamo pomlad! Pozdravljamo pomlad!